

ЧОРВА ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИДА НУТРИЯЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

Турдиев Абзойит Қаҳорович, в.ф.н.,
Хушназаров Алишер Худойберди ўғли, стажёр-тадқиқотчи
Самаранд ветеринария медицинаси институти

Бугун юртимизда хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга катта эътибор қаратилмоқда. Мана шу имкониятдан унумли фойдаланмоқчи бўлсангиз, сизга нутриячилик билан шуғулланишни тавсия қиламиз. Нутрияни уй шароитида ва кўп тармоқли фермер хўжаликларида боқиб кўпайтириш нафақат қизиқарли, балки иқтисодий жиҳатдан жуда фойдали бўлиб, ундан парҳезбоб гўшт ва қимматли мўйна олинади, ундан тайёрланган маҳсулотдан жуда чиройли кўркам, турли тусдаги қимматли мўйна олинади. Нутрия мўйнасидан ёқалар, бош кийимлар, пўстинлар, аёллар камзуллари тўқилади.

Нутрия гўшти таъми тўйимлилиқ ва парҳезлик хусусиятлари жиҳатидан куён ва товуқ гўштларидан қолишмайди. Жанубий Америка мамлакатларида, Европа давлатлари яъни, Германия, Италия, Польша ва бошқа кўпгина давлатларда нутрия гўшти тансиқ ҳисобланади ва чўчка, мол гўштига нисбатан юқори нархда сотилади. Нутрия гўшти ва ёғи енгил ҳазм бўлади ва одам организми томонидан яхши ўзлаштирилади.

Нутрия ёғида куён ёғидаги сингари одам танаси учун жуда зарур бўлган кўплаб ёғ кислоталарини сақлайди.

1920-йиллардан бошлаб нутрия тутқунликда кўпайтирила бошланди. Катакларда парваришлаш мумкин бўлган жониворлар Европага Аргентинадан келтирилди. Россияга дастлабки нутриялар 1930-йилда келтирилади. Ҳозирги кунда нутриячилик Ўзбекистонда жуда кам ривожланган.

Нутрия зотлари: Нутрия зотлари 20 га яқин бўлиб, улар юқори сифатлилиги рангдорлиги билан

ажралиб туради. Одий нутриялар ташқи кўриниши билан энг кўп тарқалган зот ҳисобланади. Тилларанг, қора, Озарбайжон оқ нутрияси, “Италян оқ” нутрияси, “Кумушранг” нутрия, “Қор” нутрияси, “Оппок” нутрия, “Пастил” нутрияси, “Лемон рангли” нутрия, “Тўқсарик” нутрия, “Очсарик” нутрия, “Кулранг” нутрия, “Қорамтир ғайриоддий” нутрия ва “Садафсимон” нутрия зотларидан иборатдир. Ҳар бир нутрия зотларини келиб чиқиш тарихи бор. Барча нутрия зотлар бир-бири билан чатиштирилади ва янги зотлар етиштирилади.

Нутрияларни асраш, кўпайтириш, сотиб олиш, ташишда барча тадбиркорлар ветеринария врачлари, зоотехник мутахассислари билан маслахатлашган ҳолда иш юритишлари керак. Нутриячилик билан шуғулланишда мутахассиснинг ташаббускорлик томонини ҳам ҳисобга олиш керак. Нутрия асрашга қатъий қарор қилган бўлсангиз, уларни асрашга, кўпайтиришга бино ва хона тайёрлаш, жиҳозлар сифатли озуқалар ғамлаш зарур. Нутриялар симтурли ёки ёғоч катакларда олиб юриш чоғида нутриялар баъзан ўзини безовта тутати, шунинг учун қафасни устига ташиш пайти қора мато билан беркитиб

қўйган маъқул, аксхолда қўл бармоқларингизни жароҳатлаб олишингиз мумкин.

Бўғоз урғочиларини эса, қопда ёки ёпиқ саватда ташиш керак. Соғлом нутрияларни курак тишлари ярқираган тўқсарик рангда бўлади. Агарда нутриянинг тиши қора доғли оқарган бўлса демак у касал ҳисобланади. Нутриялар янги жойга анча тез мослашади бир неча кундан кейин соҳибига ўрганиб, уни овозидан, ҳидидан билади.

Нутрияларни сақлашда ердаги стационар катак уйча, сайр майдончаси ва ҳовуз бўлиши керак. Катакни қуриш учун цемент, ғишт, тахта, металл, лист, рухланган сим тўрлар керак бўлади. Уйча ва сайр майдончасини девори, катакнинг ости бетондан ёки ғиштан қилинади. Уйча қуруқ, иссиқ бўлиши, тирқишлари бўлмаслиги керак. Уйчанинг бичими катакларда қанча нутрия боқишга боғлиқ. Агар урғочи нутрия учун, 5-7 та боласи ёки 2-3 ойлик бўлса уйча узунлиги 1 метр эни 0.6-0.8 метр, олди деворини баландлиги 0.7 метр, орқа деворини баландлиги 0.5 метрли уйча керак бўлади. Нутриялар кириб-чиқиб турадиган сув ҳавзалари доимо алмаштириб турилади. Чунки, ифлосланган сув турли юқумли касалликларни манбаи бўлиб хизмат қилади.

Нутрияларни озиқлантириш: Нутрияларни кўпайтириш улардан яхши маҳсулот олиш учун рацион асосида озиқлантириш керак. Нотўғри озиқлантиришда ёмон ўсади, курак тишлари оқариб кетади, териси силлиқлигини йўқотади. Нутриялар таркиби бўйича ҳар хил бўлган озуқалардан 70-80% қуруқ моддани, протеинни 65-75%, ёғни 70-80%, крахмал ва қандни 80-90%, ҳўл клетчаткани 20-50% ни ўзлаштиради. Нутрия организми учун минерал моддалардан 0.9% калций, 0.7% фосфор, 0.5% ош тузи талаб этилади. Нутриялар куёнлар каби янги ва қуруқ ўтти, ширали илдиз меваларни хуш кўради, ёз мавсумида илдизпоя, пиёзбош, қўға шохларини, қамишни, толни, теракни, тоғ терагини, қайин ил-

дизларини, ток новдаларини хуш кўриб кемириб озиқланади. Нутрия болаларини 2-4 кунлигидан уларга пиширилган картошка, сут, гўшт-суяк уни, ош туз бериб турилади.

Нутрияларни урчитишда яхши натижага эришиши учун энг аввало эркак нутриялар соғлом ва семиз бўлиши керак. Нутриялар йил давомида ва мавсумий урчитилади. Нутриячилик билан шуғулланувчилар икки турда, яъни августдан ноябргача ва февралдан майгача қочириш ўтказиш тизимини маъқуллашмоқда. Қочиришни қўлда усули, тўда ва эркин усуллари мавжуд.

Нутрия касалликлари: Соғлом нутриялар ҳаракатчан бўлади. Юқумли касалликлар салманеллёз, пастерилёз, коксидиоз, темиртки, колибактериёз, стрептококкоз ва гижжа касалликларини 5 тури билан зарарланади. Нутриялар иссиқсевар бўлиб, совуқ пайтида ринит, бронхит, ўпка яллиғланиши (пневмония) касалликларига дучор бўлиши мумкин. Нотўғри овқатланишида ошқозон-ичак касалликлари, заҳарли ўсимликлар дони емига тушганда заҳарланади. Метеоризм ва тимпония, қатор гастрозентерит, сийдик таносил касалликлари қовуқ яллиғланиши, бўғозлик пайтида бола ташлаши мумкин. Сут безларида мастит касаллиги келиб чиқади. Совуқ ва иссиқ уриш ҳолатлари ҳам учраб туради.

Хулоса ўрнида айтиш жоизки, оилаларда кўп тармоқли фермер хўжаликларда нутриячилик ва мўйначилик билан шуғулланиш оилангизга катта даромад олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Нестеров Д.В „Приусадебное животноводство“ - Москва. Вече 2004
2. И.А.Қўзиев, А.Х.Қўчқоров. „Куён ва нутрия гўшт ва мўйна“ оммабоб қўлланма. Тошкент, 2013
3. Багин Е., Советова Р. „Крошки, нутрии и птица в приусадебном и крестьянском хозяйстве“ М.1991.